

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tora nevi'im u-ketuvim

Leusden, Johannes

Amstelodami, 1667

III. De Notis Hebraicis margini adscriptis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39406

cipiebat & describebat, atque postea alius, itidem Hispanus, eadem in linguam Latinam transferebat: quapropter Notis, Pentateucho additis, nonnunquam Hebraismi sunt immixti. Ideo nos ipsi, ut Hebraismi illi vitarentur, Notas illas, à Josua incipientes, Textui Hebræo adscripsimus. Itaque Judæi argumenta Pentateucho, & nos cætera omnia à Josua usque ad finem Textui Sacro adjecimus. Mirabitur forte nonnemo, quare in quibusdam Prophetiis, de Messia agentibus, non loquuti fuerimus paulo clarius, ut nostra fides magis confirmaretur. Sed desinet ille mirari si consideret hunc impressorem JOSEPHUM ATHIAM Judæum esse, qui nihil ausus fuit imprimere, nisi antea ab aliis doctis Judæis examinatum & ventilatum. Quando igitur Notam aliquam, fidem nostram contra eos nimium, ex mente ipsorum, confirmantem, adscriperamus, statim ea fuit remissa, aliquando bis terve eadem Nota; petieruntque ut eam, tanquam neutri parti addictam, transformarem. Propterea coacti fuimus aliquando non tam clarè loqui, quàm quidem voluissemus. Judæi etiam paucas Notas voculam vel addendo vel omittendo leviter immutarunt; in his potissimum Capitibus: scil. 2. Sam. 7. v. 5. & 23. ver. 1. Jes. capp. 43. 44. 50. 53. 60. 65. 66. Jerem. capp. 7. 16. 31. Ezech. 43. & Malach. 1.

III. De Notis Hebraicis margini adscriptis.

IN hac editione multo plures notæ Hebraicæ, inservientes conservationi Textus Hebraici, margini adscribuntur, quam hactenus in ulla simili editione factum est; utque eas intelligeres, statui-
mus omnes illas sub his paucis capitibus comprehendere. *Primum* caput notarum explicabit Haphtharoth, h. e. Sectiones Propheticas, respondentes sectionibus legalibus, quarum lectio Judæis olim ab Antiocho Epiphane fuit interdicta. *Secundum* ager de notis circa versus. *Tertium* de notis circa Voces. *Quartum* de notis circa literas. *Quintum* differet de notis circa voces aut literas. *Sex-*

P R A E F A T I O.

tum de notis circa vocales. *Septimum* de notis circa Accentus. *Octavum* denique caput continebit notas, quæ versantur circa Dagesch, Mappik, & Raphe.

Caput primum considerat sectiones propheticas, olim à Judæis in locum sectionum legalium substitutas, quæ adhuc hodie post lectionem sectionis legalis publicè in Synagogis leguntur. Sectio talis prophetica vocatur הפטרה *cessatio, dimissio*, à פטר *liberari vel liberum dimitti*; quia eâ lectione perlectâ dimittitur populus. Antiochus prohibuit Judæis sub pœnâ capitali lectionem Legis, qui, nolentes propterea omittere lectionem prophetarum, selegerunt sectiones quasdam propheticas, sectionibus legalibus sensu vel memoriali quodam Symbolo utcunque respondentes. In margine librorum prophetarum passim annotatur initium & finis sectionis propheticæ: e. g. *Jos. 2. 1.* habetur in margine, הפטרה שלח לך *Sectio respondens Mitte tibi*, h. e. Pro sectione legali 27. quæ incipit his verbis שלח לך *Num. 13.* substituta est hæc ex Josuæ c. 2. Similiter *Jes. 1. 1.* extat sectio prophetica pro sectione legali 44. *Deut. 1. 1.* incipiente his verbis אלה הרברים. Et ut certus sis quousq; sese extendat illa sectio prophetica, ideo passim in margine habetur ע"כ abbreviatè pro עד כאן *huc usque*, h. e. usque ad hunc versum durat hæc sectio prophetica, ut *Jes. 1. 28.* Vide plures tales sectiones propheticas *Jud. 4. 4.* ubi additur, quod quidam incipiant hanc sectionem *cap. 5.* ותשר דבורה & *cecinit Debora*; etiam *Jes. capp. 6. 40. 42. 51. 54. 60.* & passim in libris Prophetarum. Quoniam verò sunt duplices Judæi, Hispani & Germani, habentes diversas Synagogas, qui in nonnullis circumstantiis circa cultum externum differunt; ideo etiam aliquando easdem sectiones propheticas non elegerunt: & propterea in margine nonnunquam adscribitur כמנהג הספרדים *secundum consuetudinem Hispanorum*, ut *1 Reg. 7. 13.* vel כמנהג אשכנזים *secundum consuetudinem Germanorum*, *1 Reg. 7. 51.* Aliquando hæc duæ nationes conjunguntur, ut versu 40. הפטרה ויקהל כמנהג אשכנזים והיא הפטרה פקודי כפי הספרדים *Sectio prophetica pro legali 22. Et congregavit*, *Exod. 35. 1.* *secundum consuetudinem Germanorum, sed eadem est sectio prophetica pro legali 23. Exod. 38. 21. secundum Hispanos.* Sunt etiam nonnullæ sectiones propheticæ, quæ certis quibusdam diebus festis prælegi solent, ut *Ezech. 1. 1.* הפטרה ליום א' שג' שבועות

שבועות *sectio prophetica pro primo die festi Pentecostes.* Jes. 10. 32.
 הפטרת יום שמיני של פסח *Sectio prophetica pro die octavo Paschatis.*
 1. Sam. 20. 18. 'ר'ה ביום א' הפטרה כשהל'ר'ה ביום א' *Sectio prophetica cum incidit principium anni in diem primum hebdomadæ.* ר'ה abbreviatè dicitur pro ראשה השנה *initium anni.* Vide omnes sectiones legales & propheticas iis correspondentes, secundùm morem Germanorum & Hispanorum, ipsis Sabbathis & diebus festis prælegi solitas, passim in margine Prophetarum, & præcipuè in Catalogo illo, qui fini Bibliorum adjicitur.

Caput secundum versatur circa *Versus* diversimodè. 1. Notæ Hebraicæ indicant medium versum Pentateuchi, ut *Levit.* 8. 8. חצי התורה בפסוקים *Medium Legis in versibus.* Psalterii medius versus occurrit *Psal.* 78. 36. ubi in margine habetur חצי הספר *medium libri.*

2. Enumerant 28. versus, in quorum medio sensus est ellepticus, & videtur aliquid deesse, quod ad exprimendum perfectum sensum requiritur. Propterea in medio illorum versuum relinquitur spatium aliquod vacuum: ut *Gen.* 35. 23. ubi in margine habetur פסקא באמצע פסוק *Hiatus in medio versu.* Similiter *Num.* 25. versu ult. *Deut.* 2. 8. *Jos.* 4. 1. & 8. 24. *Jud.* 2. 1. 1 *Sam.* 14. 19. 36. & cap. 16. 2. Cæteri versus passim in margine annotantur, interposito circulo in medio versuum.

3. Indicant spatium aliquod post versus esse relinquendum: ex. gr. *Jerem.* 14. 14. relinquitur fere spatium totius regulæ, & in margine annotatur בן נמצא בספרים מדויקים *sic invenitur in libris correctis.*

4. Demonstrant quales versus in nonnullas editiones irrepererint, qui in antiquis libris editis & MSS. non inveniuntur: ex. gr. *Jos.* 21. post versum 35. additi sunt, per seculum circiter, duo versus, scil. 36. & 37. qui in aliis correctissimis exemplaribus non extant, sed ex 1 *Chronic.* cap. 6. vers. 63. & 64. hîc adjecti putantur, qui ita sonant: וממטה ראובן את בצר וארז מגרשה ואת יהצה וארז ומגרשה, *Et ex tribu Ruben Betzerum cum suburbanis ejus: & Jahatzum cum suburbanis ejus: Kedemot has cum suburbanis ejus, Mephabatam cum suburbanis ejus: civitates quatuor.* Hi duo versus in multis Bibliis Hebraicis, hoc & superiori seculo excusis extant: sed Rabbini datâ operâ & deliberato consilio hos duos versus jam omiserunt,

& in margine glossam, continentem rationes illius omissionis, ad-
 scripserunt, quæ ita sonat: בקצת ספרים יש כאן ב' פסוקים וממטה ראובן
 וגומר ופעות הוא ואינם ראויים לחיות ועיין בפירוש הרד"ק ובמסרה וכן נמצא בג'
 ספרים ישנים מדויקים כתיבת די' h. e. *In quibusdam libris sunt hic duo*
versus, sic incipientes, & à tribu Ruben, &c. sed est error, & illi
non debent esse. Vide in Commentariis R. D. Kimchi, & in Masora,
quæ idem affirmant; etiam sic invenitur in tribus libris antiquis cor-
rectis MSS. Ut hæc nota marginalis clarior fiat, pluribus verbis
eam exponam. In quibusdam libris sunt hic duo versus: ergo non
in omnibus: nam Biblia magna Bombergiana, Veneta postero-
ra, & Buxtorfiana, omnia in folio, illos duos versus non habent;
sed lectores monentur in margine eos versus non pertinere ad
Textum. Glossa marginalis sic monet: ובכל הספרים המדויקים
הישנים לא נמצא & in omnibus correctis antiquis libris non inveniun-
tur. Nota marginalis, in Bibliis Athiæ addita, indicat recurren-
dum esse ad commentaria R. Davidis Kimchi in Jos. 21. 1. qui cir-
ca annum 1190. floruit. Idem sic ait: ולא ראיתי שני פסוקים אלו
בשום ספר ישן מדויק--וראיתי כי נשאל רבינו האי ו' ל בואת השאלה
Neque vidi duos illos versus in aliquo antiquo correcto libro --- Etiam vidi
quodrogatus sit R. Haaj p. m. super hac quæstione. Hinc apparet
illos duos versus non extitisse undecimo five duodecimo seculo
in ullo correcto codice quem vidit Kimchi, nec etiam antea tem-
poribus R. Haaj. Etiam nota marginalis monet inspiciendam es-
se Masoram, in qua numerantur versus. Hæc in fine Josuæ ex-
primitur his verbis: ככום הפסוקים של ספר יהושע שש באות וחמשים
וששה, Numerus versuum libri Josuæ sunt 656. Si duo versus
antea allegati etiam pertineant ad textum, tum essent in Josua
658. versus, quod est contra Masoram. Etiam scimus Masore-
thas semper versus singulorum librorum accuratè numerasse.
Præterea illa nota monet in tribus antiquis MSS. libris illos duos
versus non inveniri. Ipsemet unum ex tribus illis exemplaribus
MSS. percurri, & quæsi vi duos illos versus, sed frustra. Etiam
ipsa paraphrasis Jonathæ, composita circa tempora Augusti, hos
versus ignorat.

Tertium caput continet notas marginales, quæ versantur circa
Voces, & quidem diversis modis. 1. Secundum antiquam tra-
ditionem inveniuntur in V. Test. sex loca, in quibus vox ali-
 qua

qua ab initio columnæ scribi aut imprimi debet. Ex. gr. *Gen.* 49. 8. in margine hæc habentur בראש עמוד סימן ביה שמו h. e. Vox יהודה, ad quam hæc glossa respicit, debet esse in principio columnæ, & *Symbolum* cæterorum locorum exprimitur literis sequentibus; denotat בראשית *Gen.* 1. 1. h. e. vox illa בראשית debet scribi vel imprimi in principio columnæ. Jod designat יהודה *Gen.* 49. 8. ה. הנאים *Exod.* 14. 28. שני ש. *Lev.* 16. 8. ג. מוה *Numer.* 24. 5. & Vau denotat ואעדה *Deut.* 31. 28. Hæc voces per illam abbreviaturam designatæ, in principio columnæ debent imprimi, quod etiam hîc observatur, excepto loco quinto, *Num.* 24. 5. Etiam ubique hæc eadem nota marginalis annotatur, præterquam in loco primo.

2. In V. T. per multa secula, etiam ante confectum Thalmud, quindecim voces supernè nonnullis punctis notatæ fuerunt, quæ puncta nec accentus nec vocales sunt. Decem tales voces, punctis ornata, olim annotatæ sunt, & adhuc hodie etiam annotantur in Lege, quatuor in Prophetis, & una in Hagiographis: propterea in hæc editione hoc passim annotatur: ex. gr. *Gen.* 16. 5. in margine habetur בראשית נקוד על י' בראשית punctum est supra Jod posterius, vocis ויניך. Similiter *Gen.* 18. 9. ad vocem אלהיך annotatur נקוד punctum est supra literas Aleph, Jod, Vau. Cæteræ voces punctatæ inveniuntur *Gen.* 19. 33. & 33. 4. & 37. 12. *Numer.* 3. 39. & 9. 10. & 21. 30. & 29. 15. *Deut.* 29. 29. 2. *Sam.* 19. 20. *Jes.* 44. 9. *Ezech.* 41. 20. & 46. 22. *Psal.* 27. 13.

3. Etiam nonnunquam media vox indicatur, ut *Lev.* 10. 16. ubi ad verbum דרש in margine hæc annotantur: דרש בראש שפורה: Verbum דרש est in principio regulæ, estque medietas Legis respectu vocum.

4. Nomina divina, Deo propriè convenientia, tribuuntur nonnunquam creaturis: idè in nonnullis locis margini adscribitur קדש *Sanctum*, ut *Genes.* 18. 3. & 19. 18. quo indicatur nomen אלהי in illis locis esse Sanctum, & de Deo usurpari. Eadem vox *Genes.* 20. 13. adscribitur voci אלהים. E contra *Genes.* 19. 2. ad vocem ארני, scriptam cum Patach, in margine annotatur חול profanum, quo significatur, illud nomen ארני ibi de creaturis usurpari.

5. Notæ marginales considerant voces defectivè vel abundanter scriptas, h. e. sine litera, quæ aliàs requiritur, vel cum litera quæ potest abesse: ex. gr. *Gen.* 20. 6. ad verbum מהו à peccando

anno-

annotatur 'חרא *deest Aleph*: nam deberet scribi חרא. Similiter *Jes. 3. 8.* voci עני in margine adscribitur 'חר *deficit Jod*. E contra nonnullæ voces occurrunt, in quibus quædam litera est superflua, quæ posset abesse: & propterea hoc in margine passim annotatur; ut *Gen. 27. 4.* ubi ad vocem צירא *He abundat*: nam illud *He* revera superest, & vox nihilominus esset perfecta, imo multo perfectior si illud abesset.

Caput quartum enumerat notas marginales, quæ versantur circa literas. 1. Literæ majusculæ, secundum Masoram in V. T. annotari solitæ, hic accuratè in ipso textu describuntur, additâ præterea voce רבתי, indicante literam hanc vel illam majusculâ formâ esse exaratam: ex. gr. *Gen. 1. 1.* ad vocem בראשית in margine annotatur רבתי ב' *Beth est majusculum*. Similiter *Levit. 13. 33.* in verbo וחנלה litera ג est majuscula, & *cap. 11. vers. 42.* in גחון litera Vau; ubique annotatâ voce רבתי. Hæ literæ majusculæ, quæ fere sunt 30. in genere denotant accuratiorem rei præsentis esse habendam rationem.

2. Literæ minusculæ, in genere denotantes diminutionem rei, vel contemptum eorum quæ tali literâ scribuntur, hîc accuratè enumerantur, addita voce in margine ועירא *parvum*: ex. gr. *Gen. 2. 4.* in verbo בהבראם litera ה minusculâ formâ pingitur, quod etiam in margine annotatur הועירא *He est parvum*. Vide etiam *Gen. 23. 2.* in verbo ולבכתה, & *Lev. 1. 1.* in ויקרא, & passim per totum V. Test. Ubique in margine adscribitur ועירא, denotans literam aliquam minori formâ esse exaratam.

3. Quatuor literæ suspensæ, scil. tres ע & una נ hîc supra communem regulam sunt impressæ, additâ ubique voce marginali הלוייה denotante literam *suspensam*. Hæ occurrunt *Judic. 18. 30.* in מישרה, *Psal. 80. 14.* in מייער, & *Job. 38--13. 15.* in מרשעים.

4. In multis Bibliis *Numer. 10. 35.* in בנסעו, & *cap. 11. vers. 1.* in כמתאניו literæ Nun sunt inversæ, sed exemplaria MSS. quæ in Judæorum Synagogis asservantur, ignorant Nun inversum; sed ante illos versus scribunt signum aliquod, tali formâ constans (נ), repræsentans fere Nun inversum: & propterea hîc talia duo signa conspiciuntur, additâ notâ marginali, נון הפוכה *Nun est inversum*.

5. *Numer. 25. 12.* occurrit vox שלום *pax*, cum nota marginali

nali קטעא h. e. *Vau est abscissum & decurtatum*, ut innuatur pro
 שלים posse legi שלים *perfectus*: nam quando inferior pars à Vau
 obliquè abscinditur ultra medium, quod remanet, est simile lite-
 ræ Jod. Hæc litera propterea ita abscissa videtur, ut alius sensus
 elici posset; sed ea hîc non est abscissa, ne in Jod videretur mu-
 tata.

6. Literæ irregulares in hac editione etiam annotantur, ut
Deut. 3. 11. ad הלה annotatur כתיב בהא *scriptum cum He*, loco A-
 leph in fine. *Deuter. 32. 6.* voci להיִתְּרִי adscribitur talis nota, ה
 He est majusculum, estque vox per se. He
 semper solet conjungi, sed hîc separatur; & propterea illa irregu-
 laritas hîc indicatur. Præterea quando una litera pro alia scribi-
 tur, tum in margine habetur במקום loco: ex. gr. *Prov. 26. 9.* ad
 vocem כִּפְרִי annotatur in margine ה במקום א *He est loco Aleph*:
 nam regulariter scribitur כפא. Vide etiam *Job. 38. 11.* & passim
 alibi. Denique Mem finale scribitur in Medio *Jes. 9. 6.* in voce
 למרבה cum addita nota מ סתומה באמצע תיבדו *Mem est clausum* (fi-
 nale) *in media voce*. E contra מ non finale scribitur in fine *Neb.*
2. 13. & simile Nun in מ occurrit *Job. 38. 1. & 40. 6.* cum nota
 marginali מן קרי h. e. מן est legendum.

7. Quando vox scribitur irregulariter cum literâ aliquâ, de
 quâ quis posset dubitare, an non alia litera esset substituenda, hoc
 hic in margine etiam annotatur: ex. gr. *1 Sam. 2. 16.* ad vocem לו
 notatur לא סביר *putatur legi debere לא per Aleph*. Hæc nota mo-
 net nihil esse mutandum, sed vocem לו esse authenticam, & à pri-
 mis authoribus profectam. Eadem nota etiam annotatur *1 Sam.*
12. 5.

8. Quando vox aliqua scribitur, de quâ quis dubitare posset,
 an ita sit scribenda, tum in margine sæpissimè tres tales literæ כ' צ' ל'
 ut de vera lectione certus esses, adscribuntur, quæ abbreviatè de-
 notant כן צריך להיות *Sic debet esse*. Vide hujus notæ marginalis ex-
 empla *1 Reg. 7. 22. 26. Jer. 22. 20. 1 Sam. 10. 11. 2 Sam. 19. 14.*
 & passim alibi, quod hactenus nunquam in ulla editione observa-
 tum est.

Caput quintum considerat septem species notarum margina-
 lium, vulgò *Keri* vocatarum, quæ versantur circa Literas aut Vo-
 ces. *Prima* species versatur circa literas omiffas, quæ in aliis locis regu-

9. pro עפלים voce obscena legitur vox honestior מחורים, & 2 Reg. 6. 25. pro רכיונים annotatur in margine vox quasi honestior רכיונים Singularum specierum pauca exempla protuli, cætera poteris ipse in margine passim inquirere.

Obtuso posset hic addi nota quædam, margini adscripta, indicans literam esse mobilem, aut quiescentem, ut *Psalms*. 136. 3. voci לארני in margine adscribitur נעה Aleph est mobile: aliàs enim solet destitui vocali. E contra litera Aleph, per se aliàs mobilis, aliquando quiescit, ut 1 Reg. 11. 39. ואענה, ubi annotatur הוא נחה illud Aleph est quiescens. Vide etiam *Ezech.* 47. 8.

Caput sextum notarum versatur circa Vocales, de quibus dubitare posses, an non aliæ vocales illis literis essent subscribendæ. Hoc fit 1. Circa Kametz; *Jos.* 11. 4. ad vocem רב, aliàs fere scriptam cum Patach, annotatur בקמץ הר Resch est cum Kametz; & *Jud.* 6. 17. voci שאתח adscribitur בקמץ הש, illud Schin est cum Kametz, cum aliàs recipere soleat Sægol. 1. *Sam.* 7. 17. ad שפט apponitur in margine כולו קמץ Totum illud est Kametzatum, & *Jes.* 37. 1. ad כשף additur כולם קמץ Omnia illa sunt Kametzata. שף, ושף, ושף sæpè habent Patach, sed quando Beth præponitur, tum semper habet Kametz. In constructione Kamets ultimæ syllabæ mutatur in Patach, sed in V. T. aliquando tale Kametz manet, contra regulas, immutatum; hoc hic etiam annotatur, ut *Ezech.* 13. 9. ad verba ובכתב בית ישראל scribitur קמץ בכמוך Est Kametz cum nomine constructo.

2. Circa Patach, ut *Jos.* 1. 6. voci ואמץ adscribitur in margine נפתח Mem est cum Patach; ne quis putaret Patach esse mutandum in Kametz propter accentum Atnach. *Jud.* 5. 7. ad שקיתי annotatur הש נפתח Illud Schin est cum Patach: nam aliàs tale pronomen Schin solet recipere Sægol. 1. *Sam.* 1. 10. pro נפתח est פתחה Patachatum, h. e. occurrit cum Patach.

3. Circa Sægol, ut 1 Reg. 16. 24. ad כאת apponitur הא בסגול Illud Aleph est cum Sægol, cum aliàs fine Maccaph recipiat Tzere. *Jes.* 33. 23. ad כרפה annotatur הב בסגול Illud Beth est cum Sægol.

4. Circa Tzere, ut *Jos.* 2. 18. ad חורתינו annotatur הת בצרי Illud Thau est cum Tzere, pro חורתינו. *Jes.* 30. 11. duabus vocibus נני adscribitur in margine ב' ננין בצרי Sunt duo Nun cum Tzere.

5. Circa

P R Æ F A T I O.

5. Circa *Chirek*, ut 2 Sam. 1. 10. voci נפלו adscribitur נון בחירק Nun est cum *Chirek*, cum aliàs dicatur נפלו *cadere eum*. Jef. 14. 3. ad voces מעצבך & ומרגון habetur ממים בחירק ב' Duo Mem cum *Chirek*, quum aliàs communiter ante literas non dageffabiles requirant Tzere.

6. Circa *Chateph-kametz*, ut 1 Reg. 13. 7. ad verbum ופערה annotatur בחטף קמץ הם *Samech est cum Chateph-kametz*. & c. 19. 20. eadem nota ad אשקה abbreviatè indicatur הש' בח'ק *Illud Shin est cum Cateph-kametz*. Vide etiam Jef. 27. 3. 4.

Caput septimum continet notas circa *Accentus*, & circa *pronunciationem* ac *locum accentuum*. 1. Circa accentum רביע *Rebbia*, qui communiter non solet vocales breves in longas mutare; nonnunquam tamen irregulariter vocales quasdam mutat, ut 1 Reg.

7. 18. voci האחר *Est Kametz cum accentu Rebbia*. Vide etiam Jef. 6. 10. ad ישמע.

2. Circa קטון קטון *Sakeph-katon*, ut Jos. 5. 14. in textu occurrit וישתחו, & in margine קמץ בו"ק *Kametz cum Sakeph-katon*, abbreviatè pro בוקף קטון. Vide etiam Jud. 5. 27. & 7. 5. ac passim alibi.

3. Circa טרחא *Tarcha*, ut Jud. 17. 1. In voce אפרים est *Kametz loco Patach*; & propterea in margine adscribitur קמץ בטרחה *Est Kametz cum accentu Tarcha*, qui aliàs non solet vocales mutare. Eadem nota occurrit 1 Reg. 5. 31. circa vocem הבית *domus*.

4. Circa אתנח *Athnach*, qui est pausa major mutans vocales Patach & Sægol in Kametz; & quando hoc non facit, tum sæpè nota marginalis additur, ut Jud. 1. 28. לקם pro לקם, ubi annotatur in margine פתח באתנח *est Patach cum Athnach*, contra regulam de pausis majoribus. Eadem nota etiam occurrit 1 Sam. 10. 2. circa vocem בצלצח, & passim alibi.

5. Circa סוף פסוק *Soph-pasuk*, sive *Silluk*, qui etiam est pausa major, mutans eodem modo vocales, ut *Athnach*: sed quia hæc pausa aliquando immutatas relinquit vocales, ideo hoc in margine indicatur, ne putares esse vitium in textu, ut Jud. 1. 30. לקם pro לקם cum *Kametz* propter *Silluk*: sed in margine annotatur פתח בס'פ *Est Patach cum Soph-pasuk*, sive *Silluk*, abbreviatè pro בסוף פסוק. Eadem nota etiam annotatur ver. 33. & 35. & Jud. 6. 19.

6. Pausæ majores communiter mutant vocales breves in longas;

gas; sed nonnunquam accentus minores eodem modo voces nonnullas afficere solent; & quando hoc fit, tum in margine hîc apponi solet בלא אתנה abbreviatè pro סוף פסוק בלא אתנה h. e. *sine Athnach & Sophpasuk*. Masorethæ utuntur hac formula, quando indicant dictionem aliquam ob accentum minorem paufantem, veluti ob Sakeph-katon, Rebhia, Tipcha, aut alium, scribi cum Kametz, æquè ac ob Athnach & Sophpasuk paufas majores: ex.

gr. *Psal.* 135. 21. & 137. 5. In ירושלים sub Lamed est Kametz propter Rhebja paufam minorem: & propterea in margine scribitur $\text{קמץ בלא אתנ$ *Est Kametz sine Athnach & Sophpasuk*. Vide etiam *Psal.* 137. 7. ubi ob Merca accentum minorem Patach in Kametz mutatur.

7. Circa prononciationem accentuum, ut *Gen.* 5. 29. ad vocem $\text{תר$ notatur in margine $\text{הקורא יטעים הגריש קורם התרמא}$ *Lector accentum Geresch pronuntiabit ante accentum Tarsa*. Vide etiam *Lev.* 10. 4.

8. Notæ marginales versantur etiam circa locum accentuum. *Primò*. Quando vox aliqua accentum habet in syllaba ultima pro penultima, tum in margine scribitur מלרע *infra*, *infernè*, h. e. in inferiori sive ultima syllaba: ex. gr. *Jud.* 4. 18. bis occurrit סורה cum accentu in ultima, quum aliàs accentus in tali forma debeat esse in syllaba penultima. Vide etiam eandem notam *cap.* 5. *ver.* 12. ad verbum עורי , cum accentu in syllaba ultima, cum debeat regulariter esse in penultima. *Secundò*. E contra quando accentus est in syllaba penultima pro ultima, tum scribitur in margine מלעיל *suprà*, h. e. in superiori à fine vocis syllaba, sive in penultima: ut 2 *Sam.* 17. 12. voci נותר habenti accentum in penultima pro syllaba ultima adscribitur in margine מלעיל : nam secundùm paradigma Conjugationum accentus debet esse in ultima syllaba. Vide etiam simile exemplum *Ies.* 7. 2.

9. Circa geminationem accentuum. Voces aliquando recipiunt præter morem plures accentus, quàm communiter recipere solent. Circa talem multiplicationem accentuum etiam nota marginalis annotatur: ex. gr. 2 *Reg.* 17. 13. verbo שבי adscribitur in margine ב' טעמים במילה א' *sunt duo accentus in voce una*. *Jerem.* 2. 31. ad vocem מאפליה annotatur ב' טעמים *sunt duo accentus*, scil. præter Metheg. Vide etiam *Ruth.* 2. 14.

P R Æ F A T I O.

Caput octavum versatur circa Dagesch, Mappik & Raphe. *Primo*, circa Dagesch, & quidem variis modis. 1. Quando est post vocalem longam, ut *Iud.* 13. 8. ad ה' ברוש *Illud Lamed est cum Dagesch*. Similiter *cap.* 18. v. 21. 29. & c. 20. v. 31. 32. Hæc nota *Ies.* 28. 16. 28. ad vocem מוסר his vocibus exprimitur, רגש אחר שורק *Est Dagesch post Schurek*. Vide etiam *Ies.* 33. 1. *Ezech.* 16. 4. Alibi dicitur Dagesch esse post vocalem longam: ex. gr. *Ies.* 16. 8. ad שרונה *Illud Aleph est cum Dagesch*. Talia quatuor loca, in quibus Aleph habet Dagesch, enumerantur à Masorethis.

Secundo circa *Mappik*. Aliquando Mappik planè omittitur, ubi aliàs requiritur: ex. gr. *2 Reg.* 8. 6. ad vocem מורה *He non habet Mappik*. Illud ה debet scribi cum Mappik, sed ipse facer Scriptor hîc non posuit punctum in ה, quod hîc annotatur, ne quis ex improvîso illi literæ punctum inscriberet. Vide etiam *Ies.* 23. 17. 18. ubi eadem nota occurrit occasione vocum לאתנה & ואתנה non notatarum cum Mappik.

Tertio circa *Raphe*. Dagesch aliquando est ejectum, ubi aliàs solet exprimi. & quando tale Dagesch abjectum est, tum in margine scribitur רפה *Raphe*: ex. gr. *Iud.* 8. 2. ב in voce קבציר *præ vindiemiâ*, destituitur Dagesch compensativo: ideo hîc in margine scribitur רפה *Illud Beth est lene*, h. e. sine Dagesch forti. Vide etiam *Iud.* 16. 16. ubi ל est Raphe, h. e. sine Dagesch. Etiam *ver.* 28. in כיתה *litera Thau dicitur esse raphata sine Dagesch*, quod aliàs requiritur. Vide etiam *Ies.* 22. 10. Aliquando illud Raphe denotat absentiam puncti Mappik in litera ה, ut *Ies.* 18. 5. ad vocem נצה *He est lene sine Mappik*.

Ex his omnibus curiosis notis, in octo præcedentibus capitulis allegatis, facîle potes, Lector benevole, percipere summam
dili

J O H A N N I S L E U S D E N

diligentiam circa hanc editionem fuisse adhibitam. Si fortè vitium aliquod, sed corrigibile, postquam folium esset impressum, irrep-
sisse à nobis ostensum esset, illud per tota Biblia accurati Scribæ
calamo correxerunt; si vero esset non corrigibile, tum integram
pagellam de novo impresserunt. Non igitur credimus ullum vi-
tium literale jam in Textu mansisse, quum in aliis Editionibus,
etiam Plantinianis, innumera ferè sint inventa, & à nobis annota-
ta. Hanc dissertationem publico examini subjecimus, respon-
dentibus Studiosis *Abrahamo Montano, Midwouda-Noort-Hol.*
Johanne ab Ochten, Ultrajectino; & Thoma de Wreedt, Agrippinate.
Vale, Lector benevole, & Bibliis his ad felicem in veritate ac pie-
tate profectum utere, frueri.

Datum Ultrajecti, 2. Maii.

A. MDCCLXVII.

J O H A N N E S L E U S D E N.

